

KAOS GL LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARI 2023 RAPORU

BİLGİ NOTU

KAOS GL LGBTİ+'LARIN İNSAN HAKLARI 2023 RAPORU BİLGİ NOTU

Hazırlayan
Kerem Dikmen

Çeviri
Kerem Selçuk

Katkıda bulunan
Defne Güzel (veri girişleri)

Yayımlayan
Kaos GL Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği

Birinci Baskı
Şubat, 2024

Bu kitap parayla satılamaz. İnsan haklarının desteklenmesi amacıyla yapılan ve ticari olmayan etkinliklerde serbestçe kullanılabilir.

Tasarım
Ceket Medya

Kaos GL Derneği
PK 12 Tunus PTT Kavaklıdere
Çankaya - Ankara
Telefon: +90 312 230 0358
Faks: +90 312 230 6277
E-posta: bilgi@kaosglderneği.org
www.kaosgl.org
www.kaosglderneği.org

Bu belge Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliği finansal desteği ile üretilmiştir. Bu belgenin içeriğinden yalnızca KAOS GEY VE LEZBİYEN ARAŞTIRMA VE DAYANIŞMA DERNEĞİ sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliği'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.

Kaos GL, LGBTİ+'ların insan hakları Türkiye raporunu 23 Şubat'ta kamuoyuna açıkladı. Ayrıntılarına Kaos GL sosyal medya hesapları ve dernek internet sitesinden ulaşılacak raporun kısa bir özetini bu bilgi notunda bulabilirsiniz.

Önceki senelerdekine benzer şekilde LGBTİ+'lara dönük hak ihlallerini önlemekle yükümlü kamu kurumları çoğu zaman bu hak ihlallerinin faili konumundaydı.

Cumhurbaşkanı ve bakanlar tarafından sıklıkla üretilen homofobik nefret söylemi LGBTİ+'lara dönük ihlallerin cezasız veya yaptırımsız kalacağı konusunda genel bir yargıya neden oluyor.

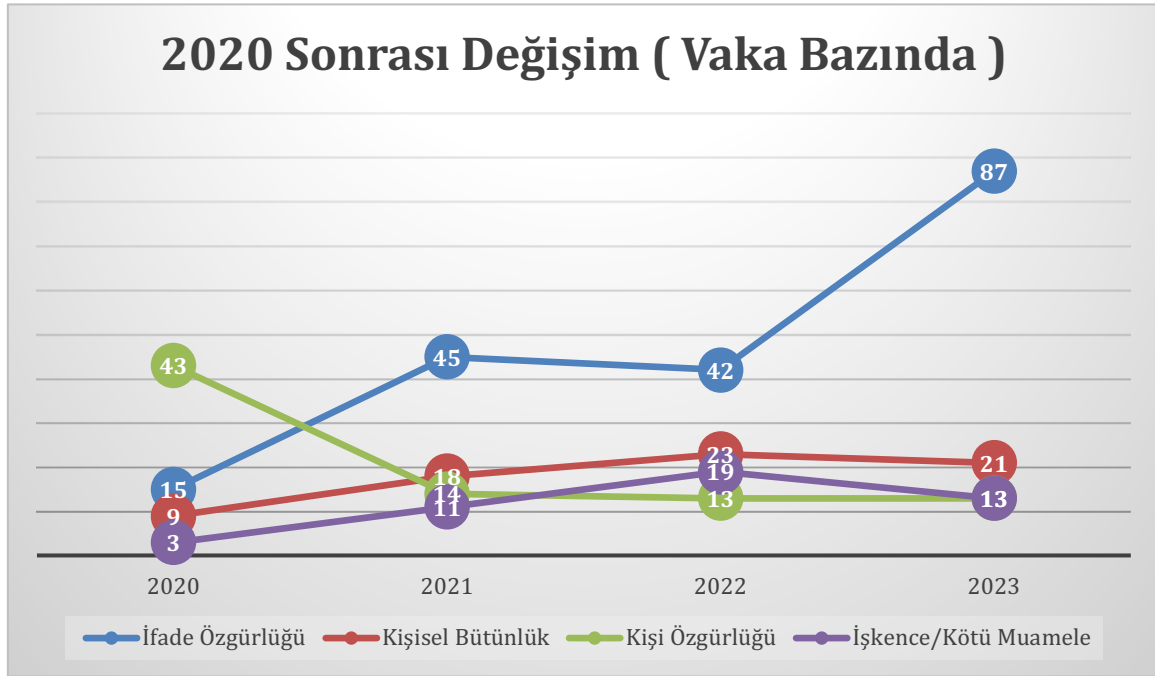
Nefret cinayeti yargılamalarında mahkemeler, bu eylemleri sıradan öldürme eylemleri gibi ele alıyor. Mağdur LGBTİ+ o'lunca devlet cezalandırma etkili kullanmıyor.

Kamu görevlileri doğrudan gerçekleştirdikleri eylemlerle LGBTİ+'ların insan hakkı ihlallerinin doğrudan faili olurken, önleme yükümlülüğü oldukları vakaları önlemeyerek pozitif aksiyon alma görevini de ihmal etti. LGBTİ+'lara üçüncü kişilerden yönelen ve hak ihlaline neden olan eylemlerle ilgili etkili soruşturma mekanizmaları bulunmuyor. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Kamu Denetçiliği Kurumu gibi yargısal olmayan mekanizmalara LGBTİ+'lar erişemiyor çünkü bu kurumlar ya başvuru kabul etmiyor ya da ihlal kararı vermiyorlar.

BULGULAR

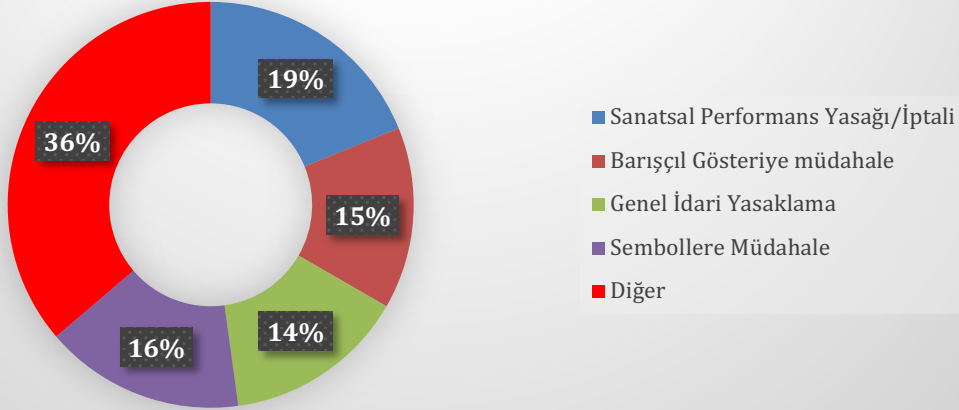
Genel Olarak

- LGBTİ+'lar bütün hak kategorilerinde ihlale uğratıldılar
- LGBTİ+'ları kamusal hayattan dışlama politikasını her alanda sürdüren kamu görevlileri oransal açıdan bakıldığında LGBTİ+'ların en fazla ifade özgürlüklerini ihlal etti. İfade özgürlüğü ihlalleri artış trendi senelik karşılaştırmalardan ne olarak görülebiliyor.

- LGBTİ+'ların barışçıl gösteri yürüyüşlerinin tamamı yasaklandı veya şiddet kullanılarak bastırıldı. Bu eylemlerde gözaltına alınan aktivist ve öznelere dönük işkence ve kötü muamele vakaları katlanarak arttı
- 2023'te sanatsal ifade özgürlüğü özellikle performans yasaklama ve baskı sonucu iptallerinde dikkat çekici seviyeye çıktı

İfade Özgürlüğüne Toplu Müdahale Eylemleri

- Olağan dönemde ayrımcılığa uğrayan LGBTİ+'lar yıkıcı iki depremin neden olduğu afet sürecinde de ayrımcılığa uğradılar ve temel gereksinimlerini karşılayamadılar. Öncekilerde olduğu gibi bu seçim yılında da özellikle iktidar koalisyonu mensubu siyasi partiler seçim dönemlerinde sistematik olarak LGBTİ+'lara dönük transfobik ve homofobik ayrımcı söylemlerini sürdürdüler.

LGBTİ+'lar 2023'te adliyelerin açık olduğu 254 iş gününün 56 günü yargılandıkları; şikayetçi, davacı veya davalı oldukları davalar için adliyelerin yolunu tuttular. LGBTİ+'lar 2022'de ise 37 günlerini adliyede geçirmişlerdi.

- Basın İlan Kurumu ve RTÜK, kurumsal homofobi ve transfobinin yaygınlaştırılması için özel bir misyon yürütüyorlar. Basın ilan kurumu nefret medyasını fonlarken, RTÜK LGBTİ+ görünürlüğüne yer veren yayıncı kuruluşlara para cezaları uyguluyor, sansür uyguluyor.

- Sivil görünümlü devlet destekli örgütlenmeler LGBTİ+ karşıtı nefreti yaygınlaştırmak için mitingler düzenledi, RTÜK bu mitinglere katılımın artması için özel çalışma yürüttü
- İstihdama erişimde ve istihdam sonrası işyeri süreçlerinde sistematik ayrımcılık var
- Cezaevleri LGBTİ+'lar açısından sistematik ihlal üretiyor
- Cinsiyetin hukuken tanınması için aranan hormonal ve cerrahi müdahale şartı transların beden bütünlüklerine dönük ihlallerin sistematik altyapısını oluşturuyor
- Yasal çalışma alanlarına kabul edilmeyen seks işçisi trans kadınların aynı zamanda ikamet ettikleri evlerin fuhuş gerekçesiyle mühürlenmesi sistematik barınma hakkı ihlaline yol açıyor
- İnterseks bedenlere yapılan ve tıbben zorunlu olmayan hormonal ve cerrahi müdahalelerin bilgisi toplanmıyor ve kamuoyu ile paylaşılmıyor. İntersekslere kendi bedenleri üzerinde söz sahibi olma hakkı tanınmıyor
- Eğitim ve yüksek öğretim sistemi LGBTİ+'ları yok sayıyor
- Bilgi Edinme Hakkı Kanunu işlevini önemli ölçüde yitirmiş durumda. LGBTİ+ hak örgütlerinin kamusal tartışma yürütmek amacıyla kamuya dönük bilgi taleplerinin tamamına yakını reddediliyor
- Eğitim müfredatının ayrımcı yapısı, değişikliklerle derinleşmeye devam ediyor

Türkiye Büyük Millet Meclisi

- Meclis Genel Kurulu ve özellikle Anayasa Komisyonu toplantıları, 2023'te homofobik nefret söyleminin kamusal alanda ürettiği mekanlardandı
- Yasa yapım süreçleri katılımcı bir anlayışla sürdürülüyor
- Ayrımcı yasalar yapılmaya devam ediliyor, mevcut mevzuatın ayrımcı yapısını değiştirmiyor

Cumhurbaşkanlığı;

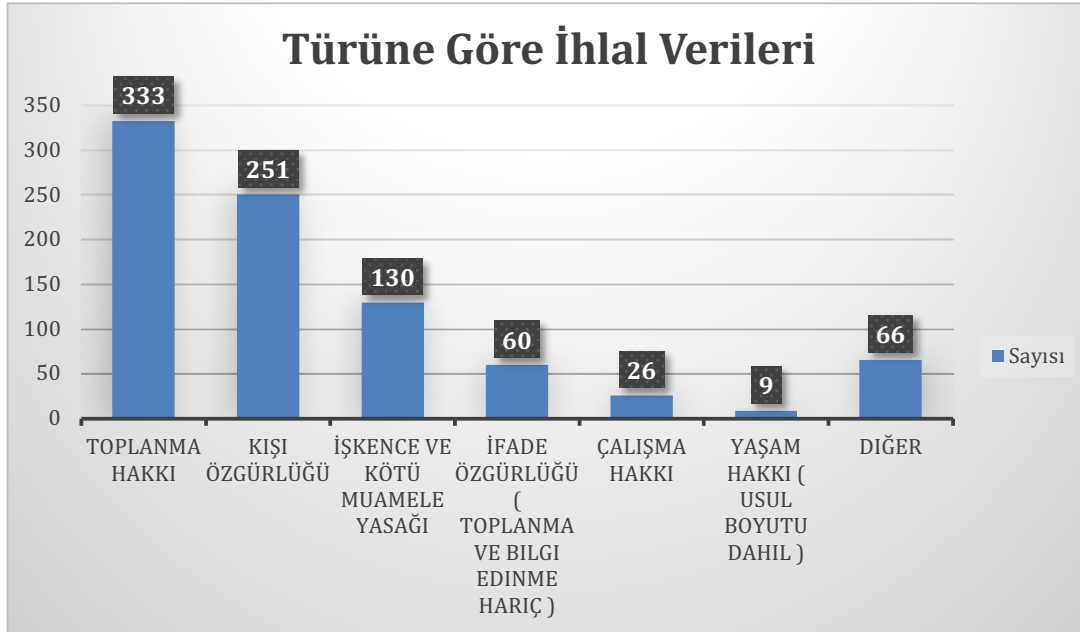
- Devlet kurumlarının, LGBTİ+'ların insan haklarına erişimi konusundaki sorumluluklarını yerine getirmesi için üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmiyor
- Cumhurbaşkanı ve bakanlar tarafından üretilen nefret söylemi LGBTİ+'lar açısından güvensiz bir ortama neden oluyor
- Yürütme içindeki güçlü konumu ile İçişleri Bakanlığı, bünyesindeki kolluk gücü ile LGBTİ+'lara dönük sistematik hak ihlalinin başlıca sorumlusu

Yargısal Mekanizmalar

- Denetim mekanizmaları LGBTİ+'lar açısından işlevsiz
- Anayasa Mahkemesindeki bireysel başvuru mekanizması LGBTİ+'lar açısından etkisiz

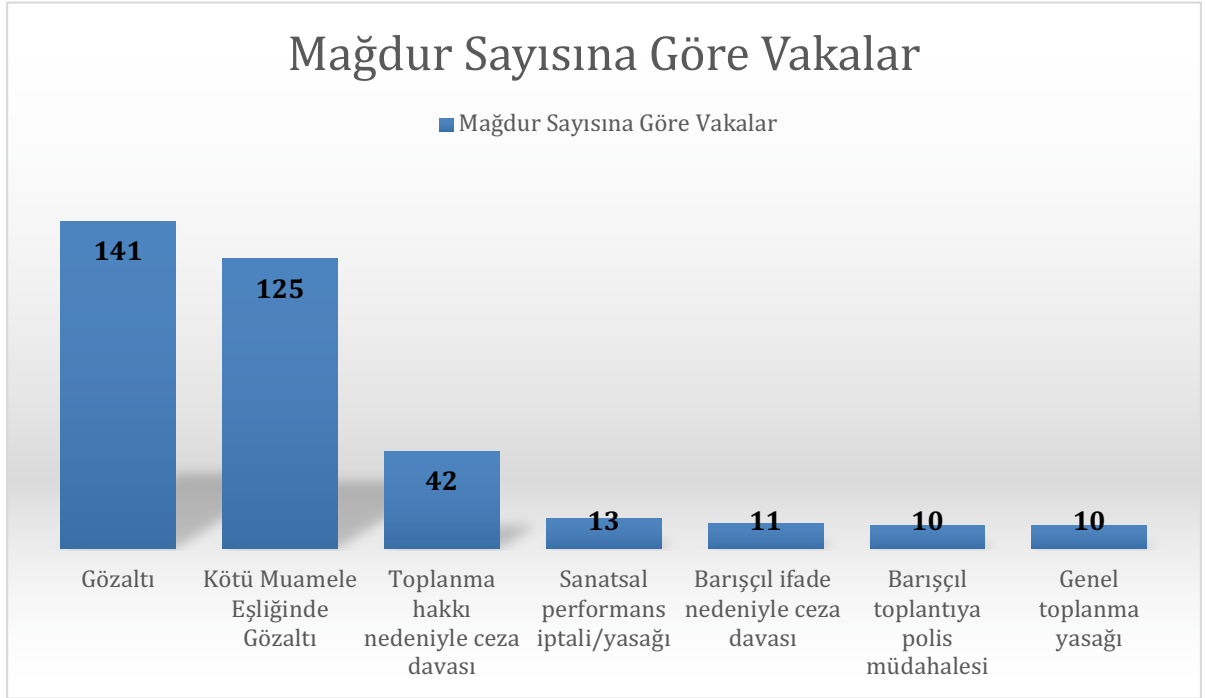
Diğer Mekanizmalar ve Kamu Kurumları

- Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu (TİHEK) ve Kamu Denetçiliği Kurumu (KDK) gibi yapılarca insan hakları mekanizması görünümü altında LGBTİ+ varoluşunun ve LGBTİ+ haklarının, temel haklardan olmadığı karşıt anlatısını işliyorlar
- TİHEK, insan hakları alanında kurduğu işbirlikleri, danışma ilişkileri ve ittifaklarla karşıt anlatıyı yaygınlaştırmak konusunda özel bir çaba içerisinde
- TİHEK ve KDK temsilcileri anayasa değişikliği sürecinde katıldıkları Anayasa Komisyonu toplantılarında homofobi ve transfobiye sürdürdüler
- LGBTİ+'ların kamusal hayattan tasfiyesinin yürütme içindeki araçları Reklam Kurulu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma kurulu, Radyo Televizyon Üst Kurulu, Basın İlan Kurumu gibi kurullar

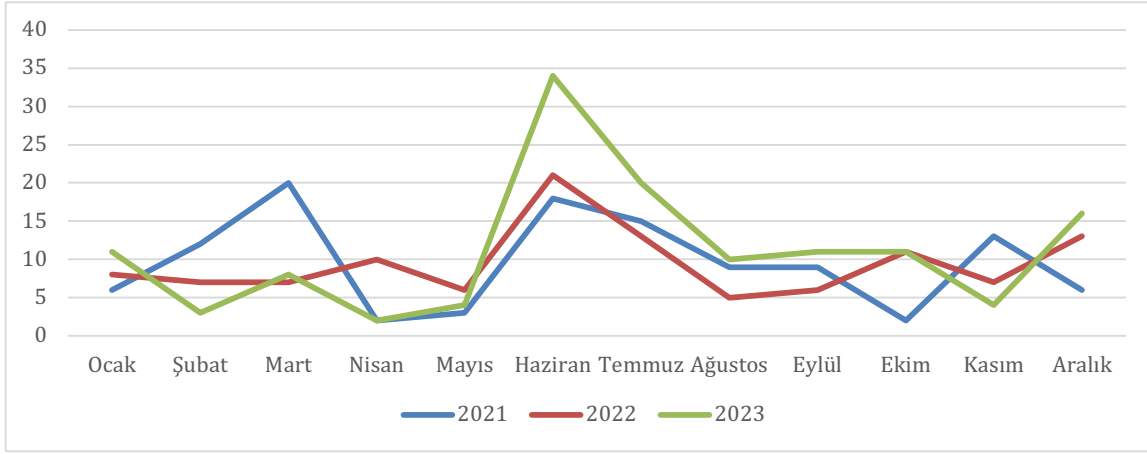
LGBTİ+'ları kamusal alandan dışlama politikasının bir sonucu olarak ihlale uğrayan hak sahibi sayısı baz alındığında en yüksek kategori toplanma hakkı oldu. Toplanma hakkı ihlalleri dışarıda bırakıldığında da 60 ihlal ile ifade özgürlüğü dördüncü sırada geldi. Bunlar performans yasaklama, gökkuşağı renkli sembol kullanımı nedeniyle soruşturma gibi ihlallerdi.

2023'te en az 251 kişi; LGBTİ+'lar tarafından organize edilen onur yürüyüşü gibi etkinliklere katıldığı için göz altına alındı ve saatlerce polis araçları veya merkezlerinde bekletildi.

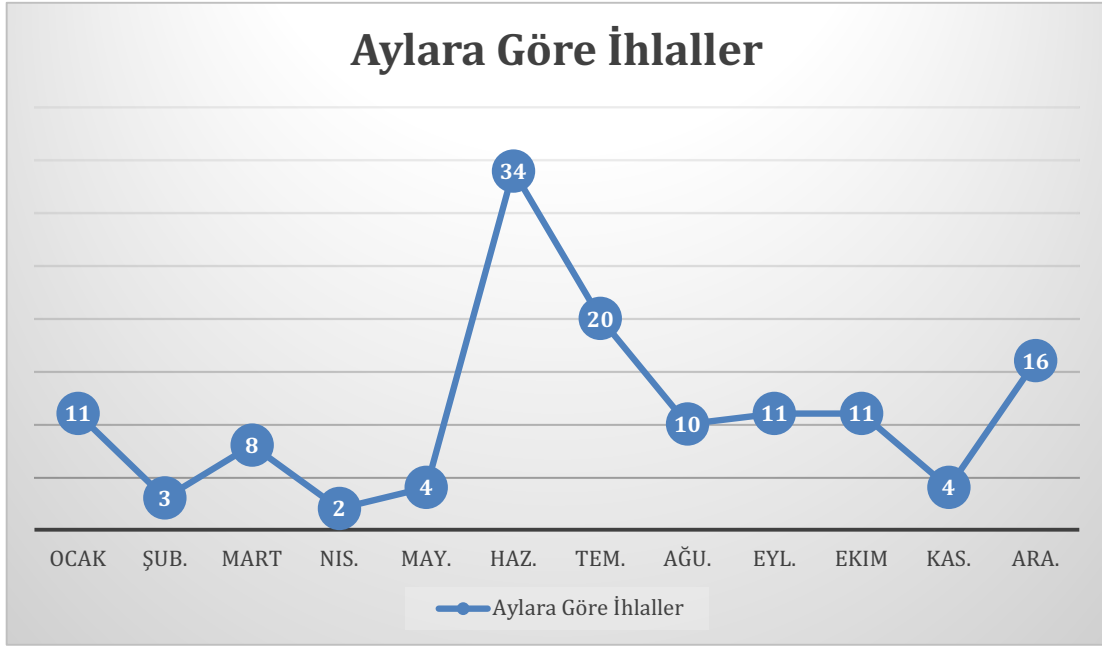
İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ KONUSUNDA LGBTİ+ HAKLARI TABLOSU, TÜRKİYEİNİN KARNESİNİ ORTAYA KOYUYOR

Türkiye Cumhuriyeti devleti uzun yıllardır ifade özgürlüğü ihlalleriyle özdeşleşmiş durumda. Kamusal bir tartışmaya kendi kontrol alanı dışında asla izin vermeyen kamu makamları, güdümünde olmayan bütün kesimleri olduğu gibi LGBTİ+'ların kamusal alana çıkışını engellemek için her türlü önlemi aldı.

Onur yürüyüşlerine dönük yasaklamalar, sert polis müdahaleleri ve bunlara eşlik eden gözaltı dalgası Haziran ayını önceki yıllarda olduğu gibi ihlalin gerçekleştiği ay sıralamasında en tepeye oturttu.

Onur yürüyüşleri yasaklanıyor, aktivistler veya sivil toplum açtıkları davalarla bu yasakları iptal ettiriyor. Yürütmeyi durdurma kararları verilmediği için barışçıl gösteriler yapılamıyor, etkinlikten çok sonraki zamanlarda iptal kararları veriliyor. Ve bu iptal kararları vali, kaymakam veya rektörlerin sonraki senelerde onur yürüyüşü gibi barışçıl gösterileri yasaklaması önünde bir engel teşkil etmiyor.

Sene içi dağılıma baktığımızda da Haziran ayı ihlalleri diğer aylara göre bariz olarak öne çıkıyor.

NEFRET SÖYLEMİ SIRADANLAŞIRKEN LGBTİ+'LARA KAPATILAN ALANLAR NEFRET ODAKLARINA AÇIKTI

Özellikle seçim dönemi LGBTİ+'lara dönük nefret söyleminin bir propaganda malzemesi olarak yoğun şekilde kullanıldığı bir dönem oldu. Nisan ve Mayıs ayları bu anlamda dikkat çekiciydi. Cumhurbaşkanı, bakanlar, iktidar partisi yönetici veya milletvekilleri, iktidar koalisyonuna üye siyasi partilerin genel başkanları, zaman zaman yerel yöneticiler homofobik ve transfobik nefret söyleminin üretim merkezlerine dönüştüler. Nefret söyleminin artışı LGBTİ+'lara dönük suç eylemlerinin cezasız kalacağı anlayışını güçlendiriyor.

Radyo Televizyon Üst Kurulu; 2023'te de eşcinselliğin cezalandırılması, LGBTİ+ derneklerinin kapatılması için düzenlenen mitinglere katılımın artması için, miting çağrıcısı derneğin hazırladığı videonun ve sesli mesajın kamu spotu olarak radyo ve televizyonlarda yayımlanmasına karar verildi. Kaos GL'nin bu karara karşı açtığı dava, ailenin korunması gerekçe gösterilerek reddedildi. Kaos GL'nin Bölge İdare Mahkemesine yaptığı itiraz da reddedildi. Temyiz incelemesi Danıştay'da devam ediyor.

Pozitif aksiyon alma sorumluluğunu yerine getirmek bir yana doğrudan nefret söylemini üreten kamu makamları, LGBTİ+ varoluşunun kriminalize edilmesi, örgütlerinin kapatılması çağrısı yapılan mitinglerin katılımcısıydı.

DENETİM MEKANİZMALARI LGBTİ+'LARA DÖNÜK İHLALLERİ DENETLEMİYOR

Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu, Küçükleri Muzır Neşriyattan Koruma Kurulu ile üyeleri TBMM tarafından belirlenen Radyo Televizyon Üst Kurulu, Kamu Denetçiliği Kurumu; LGBTİ+'ları yok sayan ve haklarını ihlal eden kararlara imza attı.

LGBTİ+'lar anayasal güvenceden yoksun, mevcut olmayan aile hukukuna ilişkin hakları anayasadaki düzenlemelerle daha da imkansız hale getirilmekte. Onarım terapisini yasaklayan düzenlemeler mevcut değil, mal ve hizmete erişimde eşitliği sağlayan düzenleme yok. İstihdama erişimde LGBTİ+'lar açısından daha çok engel var, istihdam edilenler ise cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve karakteristiğine dayalı ayrımcılığa karşı korunmuyor.

TİHEK; kuruluş kanununun 3. maddesindeki ayrımcılık formları arasında cinsel yönelim, cinsiyet kimliği, cinsiyet ifadesi, cinsiyet karakteristiğinin sayılmamasını gerekçe göstererek LGBTİ+'ların başvurularını kategorik olarak reddediyor. Oysa Anayasanın 10. Maddesine göre herhangi bir sebep gözetilmeksizin herkesin kanun önünde eşit olacağı yazılı.

İnterseks doğum olaylarında tıbben zorunlu olmamasına rağmen onama dayalı olmayan cerrahi müdahaleler yapılmaya devam ediyor. Transların cinsiyetlerinin hukuken tanınması; rahim aldırma, meme aldırma, penis ve testis aldırma; kimi zaman vajina, göğüs ve penis yaptırma ameliyatlarının da zorunlu tutulduğu bir sistematik işkence sürecine dönüşmüş durumda. Translar açısından hormonlara müdahaleyi kabul etmek bir başka müdahale türü.

Bir işkence metodu olan sözde onarım terapileri yasal, bunları savunmak serbest.

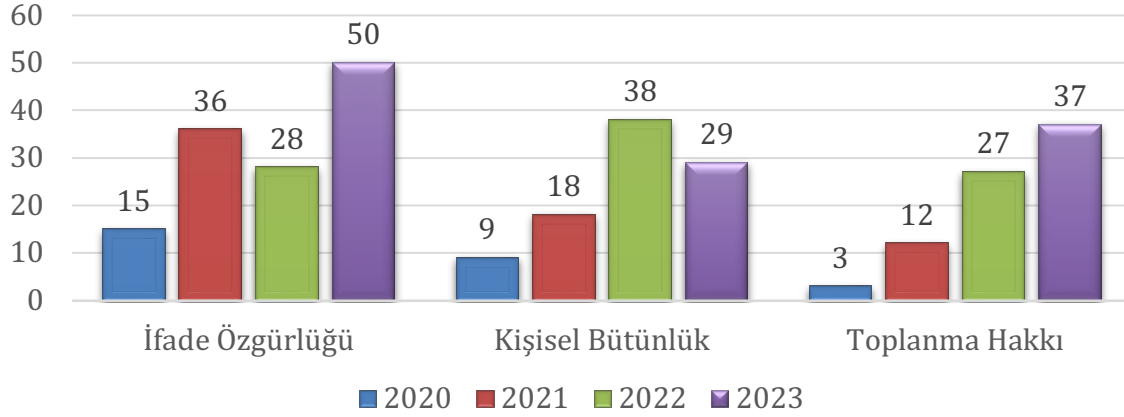
İnterseks doğumlara veya cinsiyet geçiş operasyonlarına ilişkin sayısal verilerin açıklanması için Sağlık Bakanlığına yapılan bilgi edinme başvuruları, sistematik olarak reddedilmeye devam edildi.

LGBTİ+ örgütler yılda en az bir kere yapılan denetimlerle çalışamaz hale getirilmiş durumda, kamusal fonlara erişimleri yok.

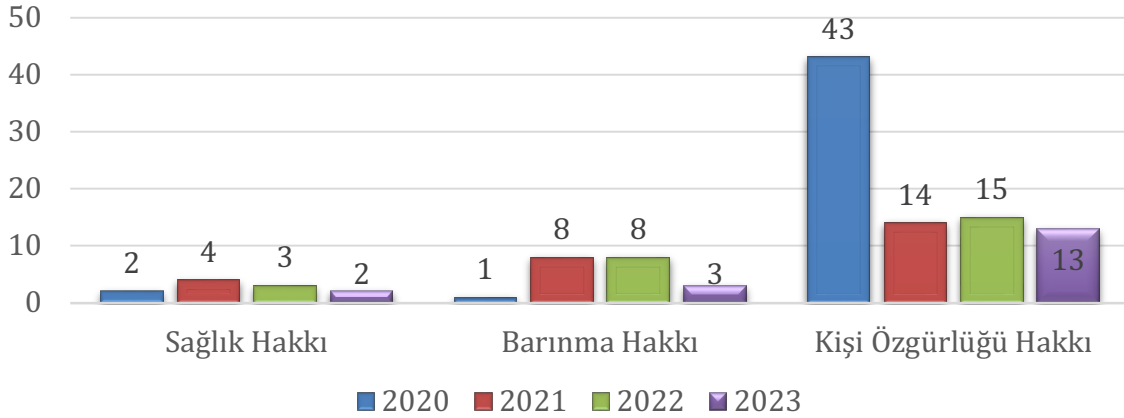
ANAYASA MAHKEMESİ LGBTİ+'LARIN BAŞVURULARINDA SONUÇ ALABİLDİĞİ BİR YER OLMaktan UZAK

Kaos GL, 2023 yılında Anayasa Mahkemesine yaptığı iki bireysel başvurudan da sonuç alamadı. 2015 Mayıs'ında Kaos GL tarafından gerçekleştirilmek istenen yürüyüşün iktidar partisinin kongresi gerekçe gösterilerek yasaklanması ve alternatif bir güzergah da gösterilmemesinde Anayasa Mahkemesi hak ihlali bulmadı. Bir başka başvuruda ise Anayasa Mahkemesi, Kaos GL dönük "sapkın" kelimelerinin de yer aldığı bir dizi ifadenin ceza hukuku mekanizmalarının kullanımını gerektiren türden nefret söylemi olmadığı değerlendirmesi yaptı.

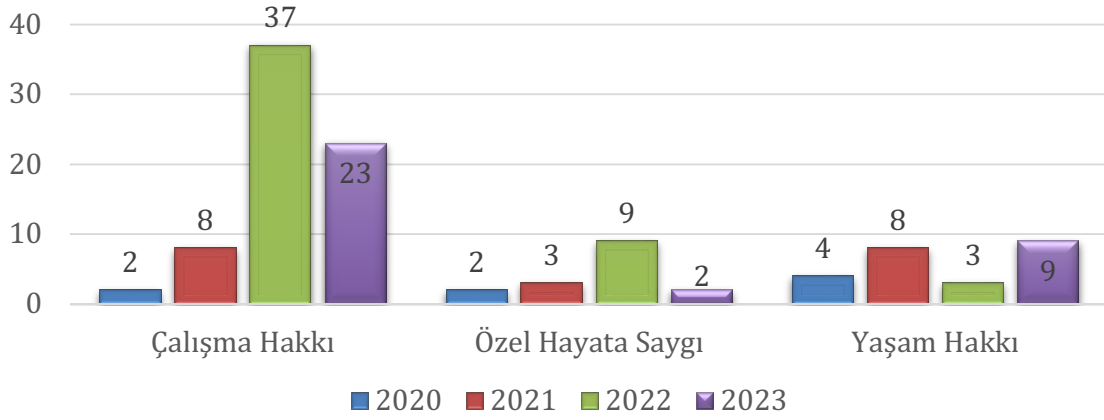
VERİLER TÜRKİYE’İN LGBTİ+ HAKLARI ALANINDA YILDAN YILA GERİLEDİĞİNİ GÖSTERİYOR

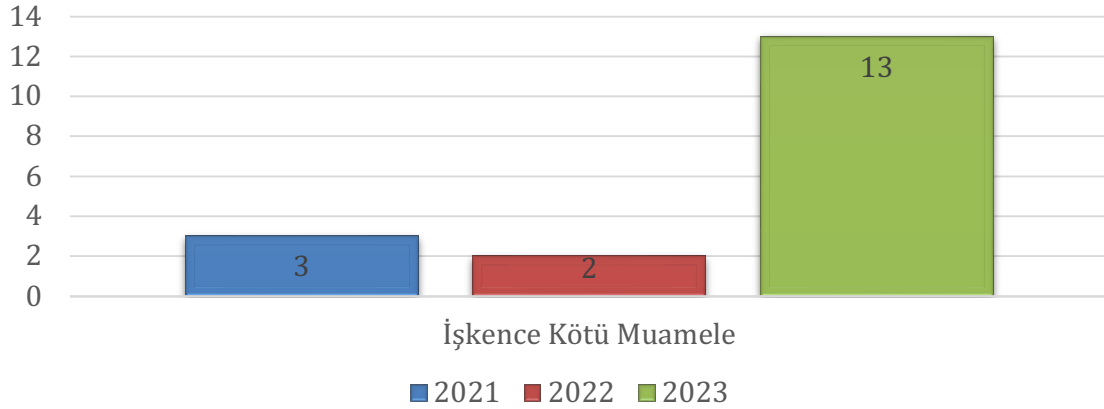
Hem toplanma hem de toplanma hakkı başlığı dışındaki ifade özgürlüğü ihlallerindeki artış trendi, bir bütün olarak kamusal alandan LGBTİ+’ların dışlanması politikasının göstergesi.

Vaka bazında kişi özgürlüğü hakkı ihlalleri azalsa da 2023’te de yüzlerce aktivist göz altına alındı.

Nefret cinayetleri 2023'te de işlenmeye devam etti. Nefret cinayeti yargılamalarında etki yaratmayan cezalar, yaşam hakkının usul boyutuyla da ihlali sonucuna yol açtı.

İşkence ve kötü muamelenin 13 ayrı vaka ile yüksek bir seyir izlendiği gözlemleniyor. Bu 13 vakada 125 kişi kötü muamele ve işkence yasağının ihlali eşliğinde gözaltına alındı.

YASAMA ORGANI TBMM'YE TAVSİYELER

- Yasama süreçlerine LGBTİ+ hak örgütlerini ilgisi ölçüsünde, uygun araçlarla dahil edin
- Yasama çalışmalarında Anayasanın 10. Maddesini dikkate alın
- İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 18 Nisan 2001 tarihinde imzalanan, Ayrımcılığın Genel Olarak Yasaklanmasına ilişkin 12 No'lu Ek Protokolünü onaylayın
- TCK 122, 216; Medeni Kanun 40. ve TİHEK Kanunu 3. Maddede reform yapın
- İfade özgürlüğünün sistematik ihlali için sıkça kullanılan ve keyfi uygulamaların temeli olan İl İdaresi Kanunu ile 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanununu değiştirin
- Nefret saikiyle işlenen suçların cezalarını, aynı suçların basit hallerinden yüksek olacak şekilde ayırıştırın
- Medyada nefret söylemini engelleyici düzenlemeler yapın, nefret söylemi üreten medya organlarına kamusal kaynak aktarımını engelleyin
- LGBTİ+ hak örgütleri üzerinde bir baskı aracına dönüşen dernekler kanununda hak temelli değişiklik yapın ve yardım toplama kanununda reform yapın

YÜRÜTME ORGANI CUMHURBAŞKANLIĞINA TAVSİYELER

- Cumhurbaşkanlığı kabinesi dahil olmak üzere kamu makamlarından kaynaklı nefret söylemine son verin
- Nefret suçlarının soruşturulması ve izlenmesi için özel mekanizmalar kurun
- Kamu makamlarının neden olduğu LGBTİ+'ların hak ihlalleri ile mücadele için eylem planı oluşturun
- Kamu kurumlarına gönderilmiş LGBTİ+ dışlayıcı talimatları geri alın

- LGBTİ+'ların ifade özgürlüklerini Anayasa aykırı şekilde ihlal eden kaymakam, vali ve emniyet müdürlerini görevden alın
- Kolluk güçlerinin LGBTİ+ ayrımcı etkinliklerini izleyen mekanizmalar kurun ve bunları yaptırıma tabii tutun
- Translar üzerinde baskı mekanizması olarak kullanılan Kabahatler Kanunu ve Karayolları Trafik Kanunu ve Yönetmeliği uygulamalarını sonlandırın
- Evlerin keyfi şekilde kapatılmalarına karşı etkin itiraz prosedürleri getirin, ev kapatmaların kaçınılmaz olduğu durumlarda kişilerin barınma ihtiyacını güvence altına alın
- Seks işçisi transların kayıtlı çalışmaları önündeki fiili engellere son verin, onları sisteme dahil ederek sosyal haklarını güvence altına alın
- İstanbul Sözleşmesini yeniden yürürlüğe sokun
- Kamu görevlilerinin ihlallerin başlıca sorumlusu olduğunu dikkate alarak meslek içi eğitimler planlayın
- Dernekleşme özgürlüğü önünde engele dönüşmüş denetime ilişkin uygulamalara son verin, Venedik Komisyonunun değerlendirmeleri kapsamında kuralları revize edin
- Çalışma yaşamındaki homofobik ve transfobik ayrımcılıkla mücadele için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına görev tanımı yapın; bu alandaki ayrımcılıkla istihdama erişimi de dahil edecek şekilde mücadele edin
- Anayasanın 10. maddesindeki kanun önündeki eşitlik hükmü kapsamında LGBTİ+'ların sosyal yardım ve sosyal destek programlarına erişimi önünde idareden kaynaklanan engelleri kaldırın
- Kamu hastanelerinde gerçekleştirilen cinsiyet uyum operasyonlarının standartlarını yükseltin
- Asker alma süreçlerindeki ayrımcı ve homofobik/transfobik uygulamalara son verin
- Cezaevlerindeki LGBTİ+ mahpus ve tutukluların yaşam standartlarını yükseltin ve ayrımcı uygulamalara son verin
- Üniversitelerdeki ayrımcı uygulamaların sonlanmasını sağlayacak düzenlemeler yapın
- Hakim ve savcılara verilecek eğitimlerde LGBTİ+ hakları ve genel olarak ayrımcılığın önlenmesine ilişkin içeriklere yer verin

BÖLGESEL MEKANİZMA AVRUPA KONSEYİNE

- İnsan Hakları Yüksek Komiseri tarafından yapılan çağruların etkili şekilde takibini sağlayın
- İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi tarafından verilen LGBTİ+ haklarına ilişkin bütün kararların üye devletlerde de uygulanmasını sağlayacak mekanizmaları hayata geçirin
- Bakanlar Komitesinin LGBTİ+ hakları ve genel olarak ayrımcılığa ilişkin tavsiye kararlarının etkili şekilde uygulanması için çaba gösterin
- Türkiye Cumhuriyeti ile kurulan her türden iletişimde LGBTİ+ haklarının yaygın olarak ihlal edildiğine ilişkin raporlara dikkat çekerek yetkileri bu konudaki Konsey standartlarına uygun hareket etmeye çağırın
- Türkiye'deki yargı organları ile yürütülen ortak eğitim projelerinin içeriklerine LGBTİ+ hakları alanındaki konsey standartlarının da yer alması için gerekli düzenlemeleri yapın
- Parlamenterler Meclisi'nin izleme süreçlerinde LGBTİ+ hakları ile ilgili bilgileri çoğaltın ve derinleştirin
- Ortak toplantı ve basın demeçlerinde LGBTİ+ haklarının Avrupa Konseyi açısından bir ortak değer olduğunu vurgulayın
- Konseyin organlarının Türkiye'de LGBTİ+ hakları ile ilgili tavsiyelerinin etkin takipçisi olun.

AVRUPA BİRLİĞİNE

- Homofobik/transfobik üniversitelerin işbirliği protokollerini iptal ederek buradaki öğrencilerin üniversiteler aracı kılınmaksızın programlardan yararlanmasının araçlarını yaratın
- Fon sağladığınız kamu kurumlarının LGBTİ+ hakları açısından durumunu ölçecek kriterler geliştirin, kurumsal olarak homofobi/transfobiyi yaygınlaştıran ve ayrımcılık yapan üniversite ve diğer kamu kurumlarıyla yapılan protokolleri, bu tutumlarına son vermeyi taahhüt etmemeleri halinde sonlandırın
- Bir Avrupa Konseyi organı olan Irkçılığa ve Ayrımcılığa Karşı Avrupa Komisyonunun izleme raporlarında yer alan tespitlerin ve tavsiyelerin sözcüsü olun
- Türkiyeli LGBTİ+ hakları savunucularının uluslararası savunuculuk çalışmaları için bir engele dönüşmüş olan Schengen vize rejimini insan hakları savunucuları bakımından kolaylaştırın
- Türkiyeli LGBTİ+ hak örgütlerinin AB ve birlik üyelerinin sunduğu fon olanaklarına erişimi konusunda kolaylaştırıcı ilkeler geliştirin